

A fogszuvasodás: népbetegség!

Neb-vizsgálat a megelőzés akadályairól

A fogszuvasodás ellen hatásosan alkalmazható fluor optimális adagja az ivóvízben literenként 1 milligramm. A fluor enyhe mérgezést (hányást, hasmenést) 100 milligramm egyszeri bevételekor okoz. A halálos adag 2 ezer 500 milligramm — egyszerre. Krónikus mérgezést az kap, akinek szervezetébe évtizedeken át napi 10-20 milligramm jut. Ezeket az adagokat azért soroltuk fel, hogy olvasóinknak legyen összehasonlítási alapjuk a következő történet megértéséhez, s a következtetések levonásához.

A közelmúltban Szegeden egy gyermek egyszerre bevett kilenc Dentocar tablettát. Kórházba vitték, kimosták a gyomrát. A kilenc Dentocar fluor tartalma 2,07 milligramm. Az ilyen, teljesen felesleges gyomormosások rontják a fogszuvasodás elleni küzdelem hitelét, s ugyanakkor igazolják: szükség van még — az Orvosi Hetilapban, s külön-külön, névre szólóan megküldött tájékoztatókban felvilágosított — orvostársadalom továbbképzésére is.

Ez az eset csak egyik példája volt a megyei népi ellenőrzési bizottság tegnapi ülésén megvitatott, a fogászati ellátás Csongrád megyei helyzetét elemző összefoglaló jelentésnek. A vizsgálat, melyet Tóth Károly professzor vezetett, a fogszuvasodás széles körű megelőzését akadályozó tényezőket járta fel. Értékelte a gyermek-, iskola-, felnőtt- és üzem fogászati munkáját, foglalkozott a fogtechnikai vállalat tevékenységével, a fogtechnikusképzéssel is. A népi ellenőrzők megállapításából sajátos, ellentmondásos kép kerekedett ki. Ami a fogorvosi ellátottságot illeti, a megye jó színvonalú betegellátó hálózattal rendelkezik. Nem mondható azonban el ugyanez a betegforgalom szervezetszerűségről, a kezelésekről, egyáltalán: a szakterület eredményességéről. S a közvéleményben is elégedetlenség tapasztalható: a rendelők egy része zsúfolt, a gyógyítási folyamat elnyújtott, a fogpótlások hosszú ideig tartanak, a betegek inkább magánorvoshoz fordulnak — nem kevés anyagi áldozat árán. Ebben a visszás helyzetben az erőket a jóval olcsóbb megelőzésre kellene fordítani, hiszen a fogszuvasodás ma Magyarországon: népbetegség! (A szegedi fogklinikai felmérése szerint a hároméves gyermekek 43,29 százaléka ép fogú, hat éves korban már csak 8,15 százaléka! Ez utóbbi korosztály maradó fogai még kevésbé romlottak: minden második hat évesnek van egy rossz foga. Am 12 éves korban már 6-7 károsodott foga van minden gyermeknek!)

A meglehetősen riasztó „fogegészségügyi” kép indolnázási bizottság tegnapi ülésén megvitatott, a fogászati ellátás Csongrád megyei helyzetét elemző összefoglaló jelentésnek. A vizsgálat, melyet Tóth Károly professzor vezetett, a fogszuvasodás széles körű megelőzését akadályozó tényezőket járta fel. Értékelte a gyermek-, iskola-, felnőtt- és üzem fogászati munkáját, foglalkozott a fogtechnikai vállalat tevékenységével, a fogtechnikusképzéssel is. A népi ellenőrzők megállapításából sajátos, ellentmondásos kép kerekedett ki. Ami a fogorvosi ellátottságot illeti, a megye jó színvonalú betegellátó hálózattal rendelkezik. Nem mondható azonban el ugyanez a betegforgalom szervezetszerűségről, a kezelésekről, egyáltalán: a szakterület eredményességéről. S a közvéleményben is elégedetlenség tapasztalható: a rendelők egy része zsúfolt, a gyógyítási folyamat elnyújtott, a fogpótlások hosszú ideig tartanak, a betegek inkább magánorvoshoz fordulnak — nem kevés anyagi áldozat árán. Ebben a visszás helyzetben az erőket a jóval olcsóbb megelőzésre kellene fordítani, hiszen a fogszuvasodás ma Magyarországon: népbetegség! (A szegedi fogklinikai felmérése szerint a hároméves gyermekek 43,29 százaléka ép fogú, hat éves korban már csak 8,15 százaléka! Ez utóbbi korosztály maradó fogai még kevésbé romlottak: minden második hat évesnek van egy rossz foga. Am 12 éves korban már 6-7 károsodott foga van minden gyermeknek!)

Az importkiváltó hazai fluorozott só kérdelmé miatti az egészségügyi kormányzat a Dentocar tablettára alapozta megelőzési programját. Ezt azonban szervezeten eddig csak az 1-6 éves korosztály kapta — bölcsődekben, óvodákban, s a gondozónői hálózat révén. Szeptembertől már az első osztályosok is kaphatják a tablettát, s a jövőben évente egy-egyvel töltődik ki a Dentocart szedők korhatára. A Csongrád megyében 1985-ben megalakult prevenció operatív bizottság egyébként nem csupán a Dentocar elosztását tartja feladatának: közreműködik a helyes táplálkozásra nevelésben, a hat éves fogápolási módszerek elterjesztésében, a korai kezelési lehetőségek megteremtésében.

S épp ez utóbbi területen mutatkozik most egy gond. Az új oktatási törvény ugyanis a tanítási órák védelme miatt nem engedi meg, hogy a tanulók foga-

zatát oktatási időben kezeljék. És egyedül Csongrádon sikerült eddig megszervezni a tanítási időn túli szűrővizsgálatokat... Az iskola-fogorvosok egyébként munkaidejüknek csak 15 százalékát szentelik megelőzésre — ez is zömmel felvilágosításból áll. Kivétel Rózske, ahol 1983-ig a szegedi fogklinikai kísérlete folyt — ott a fogorvosnak több ideje jut a megelőző munkára. (A rózskei gyerekek fogazata 50 százalékkal egészségesebb, mint a megye többi községében! Talán mondanunk sem kell: a község lakóit fluorral dúsított sóval látták el!...)

A népi ellenőrzők azt is nehezményezték, hogy az általánosorvos- és gyógyszerészhallgatók tankönyveiben a fluorról és vegyületeiről nincs több két sornál! A felnőttbeteg-ellátás nehézségei sorából pedig a gép- és műszerellátás gyengeségeire, a fogászati anyagok gyenge minőségére, a beteggondozásban a nyilvántartási hiányosságokra mutatnak rá. A felnőttek fogbetegségének megelőzését talán leginkább az üzemi fogorvosok vállalhatnák föl — teljes körű, szervezett szűrés még sincs egyetlen üzemi fogászaton sem.

A tegnapi neb-ülés vitájában szó volt még a fogtechnikai vállalat négy szegedi egységének helyiség-, s emiatti kapacitásgondjairól, a hódmezővásárhelyi szakmunkásképző látszólagos túlképzettségéről is. (Látszólagos, mert sok a pályaelhagyó, s mert zsúfolt részlegei miatt a fogtechnikai vállalat nem tudja a végzeteket foglalkoztatni, noha az igazgató szerint: kevés a fogtechnikus.)

A Csongrád Megyei Népi Ellenőrzési Bizottság elé került jelentés vitájában a KNEB szociális és kulturális főosztályának jelen levő vezetői elmondták: a csongrádi tapasztalatok azért is tanulságosak az országos vizsgálat készítői számára, mert hiszen itt még viszonylag kielégítő a fogorvosi ellátás színvonala. Csongrád megyében egy fogorvoshoz átlagosan 3 ezer 500 lakos tartozik. Szabolcsban tízezerrel több!

P. K.

Az ötödik Aetas

Örömmel írom le: életképesnek bizonyult a szegedi bölcsészkar történelemhalálaligatóinak periodikája, az Aetas. Elsősorban nem a számszerűség, az immáron ötödik szám megjelenése a bizonyíték a megmaradni vágyásra, hanem a kezdetektől meglévő, átgondolt szerkesztés, a komoly tudományos tartalom.

A peregrináció külföldi egyetemjárásként fordítható. Gácsi Hedvig tanulmányában a XVII. századi erdélyi főúri peregrinációs irodalom — napló és levelezés. — művészettörténeti vonatkozásairól ír összefoglalást. Bemutatja, milyen intelmeket volt célszerű figyelembe venniük a korabeli peregrinusoknak, s hogy milyen építészeti alkotásokat, szobrokat íteltek papírra vethetőnek. Bethlen Péter írja: „Igen nagy város az Páris, minden házak fekete lapos kövekkel hijazva, az templom önnal mind hijazva Párisban.”

Tóth Agnes Telepítések Csátalja, Gara és Vaskút községekben 1945-49 között című dolgozata ezekkel a gondolatokkal kezdődik: „Magyarország legújabbkori történelmének egyik legmegragzóbb, s talán maig legfőbb időszakának azokat a telepítési akciókat tekintjük, amelyek a II. világháború befejezése előtt elkezdődtek, s egyes területeken 1949-ig elhúzódtak. Adósságaink ezen a területen is nagyok.” Az események peldamutató feldolgozását forrásközlés egészíti ki: A magyarországra telepített bukovinai székelyek levele a miniszterelnökhez (1946).

A most induló Történezművelődés sorozatban Almási Tibor interjúját olvashatjuk, melyet Bogyay Tamással, a Münchenben élő magyar történésszel készített. Az élvezetes írásból jó ismeretséget köthetünk a középkori történelem kutatójával, a kitünő művészettörténésszel. A beszélgetést Bogyay Tamás

munkáinak válogatott bibliográfiája kíséri. Az itt felsorolt művek közül emeltek ki a szerkesztők: „A szent korona mint a magyar történelem forrása és szereplője című tanulmányt.

A Kitekintés rovatban Mestra Agota és Pató Attila fordításában olvashatjuk Jacques Le Goff egyik dolgozatát. Greksza Attila Csernus Sándorral készített interjú a francia történelemszaktól. Pribelszki János tudósítást írt az ELTE fiatal történészeinek fölolvastételéről. Beszámolót olvashatunk ezután a JATE diákörkösei által rendezett egyháztörténeti fölolvastételről és a kiállításról. Sándor Klára, Pesti Sándor, Szorák Kornél és Bárdi Nándor tollából könyvismertetések születtek.

Komoly érdeme a tartalmas kiadványnak, hogy bővítse hírvagyat, számol be a szegedi történészek életéről.

D. I.

Vaklárma - a Dóm körül?

Még javában tartott a fogadalmi templom építése — 1925. december 25-ét írták —, amikor a Délmagyarországban Magyar László tollából megjelent egy cikk. Ez alapján nem sok kellett, hogy kitérjen a pánik. A summázat a következő: hibás alapozás miatt hajlott el a templom tornyai. Nem dőlnek el ugyan, de könnyen beomolhat a főhajó homlokzata. Komolyabb katasztrófa akkor következik be, ha a tornyok a főhajó falait is magukkal viszik, mert ekkor a vasbeton boltozat megrepedhet, sőt be is omolhat. Kívánatos volna, hogy a város egy, megfelelő szakemberekből álló bizottsággal megvizsgálta a templomot.

1.

A torony alatt érdeklődöm, mit tud a fentiekről a város. A szakemberek egybehangzóan vaklármanak tartják a cikket. A fogadalmi templommal ugyanis nincs semmiféle baj. Bár a főépítész azt is megjegyzi, most hogy készül a nézőtér rekonstrukciója, bizony nem ártana egy statikai vizsgálat. No, de hát nem ők az épület gazdái. Tovább megyünk.

Bekopogunk a Dóm téri plébánia hivatalba. Abraham István plébános készségesen áll rendelkezésünkre.

— Időről időre felkapja ezt a témát a sajtó. Kezdődött 1925. karácsonyán. Magyar László cikke ugyanis akkor jelent meg. Mi történt a háttérben? A szabadkőműves városatyák elleneztek az új templom építését, így mindent megtettek a késletetésért. Nagy huzavona folyt a hely kijelölése körül is. Szóba került a Dugonics tér, az egykori Püspökbazár (a mai Cealrum Áruház helye), és természetesen a Szent Dömötör templom környéke is. Azt persze mindenki tudta, hordalekos, süppedékeny errefelé a talaj, a várakok is itt húzódtak a Zrinyi utca tájékán. A Tisza hajdan volt holtágát két méterrel kellett megemelni. Nem csoda hát, hogy bekövetkezett némi süllyedés. Ha katasztrófális lett volna a helyzet, nem helyezik el a Tisza felőli tornyot 1925. november 22-én a keresztet.

— Regisztrálható-e a süllyedés?

— Huszonegy évvel ezelőtt villanyszerelési munkálatok folytak a templomban. Ennek során megállapíthatuk, hogy a Dómnak legalább 1 méter 80 centis beton alapja van, valószínűleg vasbeton, mert még kompresszorral is

alig tudtunk furatokat készíteni. Mondanunk se kell, megnyugodtunk. Ami viszont tény, hogy az egyik torony 30 centiméteres, a másik pedig 24 centiméteres elhajlást mutat. Ez szabad szemmel nem látható. A főhajót nem érte sérülés, a kórus mellvédjén azonban észleltünk kisebb repedést.

2.

Hogy nincs a tornyokkal baj, azt bizonyítja több tény is. Az épület Tisza felőli oldalát például az 1944-es bombázások idején belökték. A torony szikkasztárdan állta a próbát. Késza hír az is, hogy a nagyharangot azért hallhatjuk csak ritkán, mert veszélyeztetni az épületet. Erről szó sincs, hiszen az alapító oklevélben az áll, csak a jelesebb ünnepek idején — évente hat-szor — kondulhat meg. Még valami. A Dóm előtti színpadot 1967-ben újították fel, amikor statikusok méréseket végeztek. A korábban észlelt kilengéseket, ők is regisztrálták, a folyamat viszont megállt. Amint megállapították, az épület statikai biztonsága háromszoros. Aggodalomra tehát nincs ok. A szigetelés is kitünő, hiszen az 1970-es árvíz idején nem volt a templom pincéjében még nedvesség sem.

4.

— Jó kezekben van a szegedi Dóm?

— Képviselőtestületünknek három építész tagja is van, nem véletlenül. Zádor Mihály, a Budapesti Műszaki Egyetem professzorával állandó kapcsolatban állunk. És az is nyilvánvaló, hogy a szegediek szeretik a városukat, és annak egyik szimbólumát, a fogadalmi templomot is. Képesek érte talán áldozatokat is hozni. Kell ennél több?

Bodzsár Erzsébet

Álomszerelem

Új film

Színes francia film. Írta: Posy Simmonds. Fényképezte: Clive Tickner. Rendezte: Rien Gilbert. Főbb szereplők: Jane Snowden, Alexandre Sterling, Jacqueline Doyen, Raoul Delfosse, Jeanne Harviale.

Az e havi Mozgó Képek beharangozója francia—angol Házbüli emleget, de sietek kijózanítani minden potenciális lelkezőt: ez azért jócskán túlzás. Mert az Álomszerelem abba a bizonyos roppant könnyen feljutható kategóriába tartozik, amelyre az ember letargikus legyintéssel mondhatja: hiszen, ha legalább néha nyújtana valamit... Legálább röhögni lehetne. Legálább jó zenét hallhatnánk. Legalább két szép nő mellett vagy egyéb feminin alkátrészt láthatnánk. Legalább...

Itt nincs legalább. Végig, stabilan legalul vagyunk. A humor, ha már a Házbüli emlegettük, összehasonlíthatatlan amazzal, még nyomokban sem igen fordul elő. A zene viszont annál inkább a Házbüli imitáló, a legrosszabb utánérvésekből táplálkozik. A történet a közhelyzetűség és a felszíneség közös bűnében feteleg, ami meg a női ügyeket illeti, hát ilyesféle gyönyörköd-

nivalókban éppenséggel volt jobb. (Sőt: van is.) Teljesíréssel klisészerű párizsi milőben egy még klisészerűbb ifjú angol hölgy. Ki részint éretlen, részint zürzavaros és nem is túl vonzó. Ami a történetről elmondható: száz százalékban hatástalan, a szerelmi tematika dacára minimális érzelmi reakcióit kiváltani képtelen. Lanyha férfiúi hajchíó fenti leányzó, bizonyos Jenny körül. A némi jóindulattal férfiaknak nevezhető szereplők közül jó egyfelét a rámenő, persze a szállásadó családból való ősfraancia, azután egy, a hülyeségig jámbor és ekképpen rajongani próbáló (nem megy!) norvég, nő meg a főhős. Aki elég szépfüji, de javallom: még ezért se irigyeljük. Ugyanis szerencsétlennek ahhoz, hogy az imádott hölgy beteljesítse férfiúi vágyait, feltétel címen kiszabta neki, hogy be kell tanulnia eredetiben Shakespeare Rómeó és Juliájának jó néhány kijelölt vonatkozó passzusát.

— Edés jó istenem, Attól tartok: olyan nagyon nehéz idők talán még mifelénk sem igen jöhetnek, hogy nyugodt lelkiismerettel helyeselni tudjam fenti szituációtban a has férfiú eljárását. Mert azt ugye mondanom sem kell, hogy a jó marhananá, hogy betanulja bizony

a stratfordi mester időmérteles strófiát, s a kellő dramaturgiai pillanatban, egy metroállomás roppant fogékony közönsége előtt elő is adja tudományát, miért természetesen meg is kapja kilátásba helyezett jutalmát, mint a szegény ember legkisebb fia a mesében. Hogy az illető hölgy a nász hajnalán szó nélkül a kölcsönkégliben hagyja a delikvenst, hogy az epekedő hajnali férkipillanásokat precízen begyűjtve grasszálon végig befejezés gyanánt a napfényes párizsi utcákban — egyáltalán nem intézhető el annyival, hogy úgy kell az ökor férifijének. Nem. Mert időközben a kéglükölcsönző balfácán szőke norvég kelti föl kávéval és igéző csábmosollyal a magára maradt Shakespeare-pionirt. Higgyék el: az ilyesmi az igazi büntetés eféle férfiúi lazasáért.

Domonkos László

Hanglemezhettek — tizedszer

Immár tizedik alkalommal rendezi meg a Hungaroton Magyar Hanglemezzárvató Vállalat szeptember 11. és október 1. között a hanglemezhettek. Az 1978-as első próbálkozás sikere után

nemcsak a lemezgyűjtők táborába, de az alkalmi lemezvásárlók is várták a folytatást. A kedvezmények áron színes választékot kínáló hanglemezhettek megismétlését

Új múzeumi mőtárgyak

Új szerzeményekkel, értékes művészet- és művelődéstörténeti emlékekkel gyarapodtak múzeumaink az elmúlt hónapokban. A Magyar Nemzeti Múzeum textilgyűjteményébe II. Rákóczi Ferenc egy úti kárpítja került a közelmúltban; a nagyméretű, falra akasztható brüsszeli készítésű, festett textíliát a XVII. században a fejedelem zboruj vadászkastélyát díszítette. A bibliai jelenetet ábrázoló kompozíció

— amely akkoriban a nagyobb értékű szövött kárpitokat helyettesítette az utazások alkalmával — egy magángyűjtőtől vásárolták meg.

Az Iparművészeti Múzeum egyik jelentős szerzeménye ugyancsak egy brüsszeli kárpit. A Le Clerk szövőműhelyből származó, kézzel szövött gyapjútextília ritkaságnak számít, hiszen az 1700-as években igen kevés jelzett darabja van a gyűjteménynek.